

Opetus- ja kulttuuriministeriölle
Viite: VN/35183/2025

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain 31 §:n (päiväkodin johtajan kelpoisuus) sekä 75 §:n 5 momentin (siirtymäsäännös) muuttamisesta

Arene kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi varhaiskasvatuslain 31 ja 75 §:n muuttamisesta.

Esityksessä päiväkodin johtajan kelpoisuus laajenisi siten, että kelpoisuuden voisi saavuttaa myös sosionomi (YAMK) -tutkinnon kautta. Ehdotettu väylä edellyttäisi lisäksi varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuutta, riittävää johtamistaitoa sekä vähintään 60 opintopisteen kasvatustieteen perus- ja aineopintoja. Samalla laajennettaisiin nykyisiä johtajia koskevaa siirtymäsäännöstä.

Esityksen tavoite on kannatettava. Ylemmän ammattikorkeakoulu (YAMK) -tutkinnon tunnistaminen osaksi päiväkodin johtajan kelpoisuutta monipuolistaa varhaiskasvatuksen urapolkuja ja hyödyntää nykyistä paremmin suomalaisen korkeakoulujärjestelmän tuottamaa osaamista. Ehdotettua 60 opintopisteen lisävaatimusta on kuitenkin syytä muuttaa.

Lausunnon ydinkohdat:

- Sosionomi (YAMK) -tutkinnon avaaminen päiväkodin johtajan kelpoisuusväyläksi on perusteltu uudistus. Sosionomi (YAMK) opinnot keskittyvät johtamiseen, kehittämistyöhön, tutkimukseen ja palvelujen uudistamiseen ja antavat valmiudet vaativiin asiantuntija- ja kehittämistehtäviin. Sosionomi (YAMK) tutkinnon suorittaminen mahdollistaa siirtymisen esihenkilö- ja johtotehtäviin. On hyvä tavoite joustavoittaa päiväkodin johtajan kelpoisuuden saavuttamista ja laajentaa kelpoisuusreittejä siten, että myös sosionomi (YAMK) -tutkinnon suorittaneilla on mahdollisuus toimia päiväkodin johtajina. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) tasolla 7 eli samalla tasolla kuin yliopistollinen maisteritutkinto.
- Ensisijaisesti YAMK-tutkinnon päälle asetettavasta kaikille samanlaisesta 60 opintopisteen kasvatustieteen lisävaatimuksesta on syytä luopua. Esityksessä ei ole riittävästi osoitettu juuri tämän opintokokonaisuuden välttämättömyyttä.
- Osaamisen varmistamisessa on huomioitava varhaiskasvatuksen pohjakoulutuksessa ja muissa korkeakouluopinnoissa jo hankittu osaaminen. Pedagoginen ja didaktinen osaaminen kuuluu päiväkodin johtajan ydintehtäviin. Päiväkodin johtajan tehtävä on kuitenkin huomattavasti laajempi kuin pedagogiikan johtaminen. Tehtävään kuuluu muun muassa henkilöstöjohtamista, talousjohtamista, strategista johtamista, verkostoyhteistyötä, palveluiden kehittämistä, viestintää ja muutoksen johtamista. Lisäksi tehtävään kuuluu aivan olennaisesti mm. rajapintatyöskentely sekä moniammatillinen työskentely ja sen johtaminen. Nämä ovat

osaamisalueita, joita sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnot (60-90 op) kehittävät erityisen vahvasti. On muistettava, että jo päiväkotien henkilöstö on moniammatillista eikä koostu pelkästään varhaiskasvatuksen opettajista, vaan suuri osa henkilöstöstä on koulutukseltaan ja tehtävänimikkeiltään muita kuin opettajia.

- Jos täydentäviä opintoja edelleen edellytetään, niiden on voitava sisältyä YAMK-tutkintoon tai täydentää sitä. Myös ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen pedagoginen osaaminen on perusteltua ottaa mukaan ratkaisuun.
- Ehdotettu 75 §:n siirtymäsäännös on tarpeellinen. Jo kelpoisina päiväkodin johtajina toimivien työurien jatkuvuus on turvattava vuoden 2030 jälkeen.
- Jos lisäopinnot säilyvät kelpoisuuden ehtona, niiden valtakunnallinen saatavuus, kustannukset ja rahoitus on ratkaistava osana uudistuksen toimeenpanoa.

Lausunnon tiivistelmä

Sosionomi (YAMK) -tutkinnon sisällyttäminen päiväkodin johtajan kelpoisuuteen on korkeakoulu- ja koulutuspoliittisesti tärkeä muutos. Se avaa varhaiskasvatuksen ammattilaisille uuden ylempään korkeakoulututkintoon perustuvan urapolun ja tunnistaa YAMK-koulutuksen tuottaman johtamis- ja kehittämisosaamisen.

Esityksen ongelmallisin kohta on YAMK-tutkinnon lisäksi kaikilta edellytettävä 60 opintopisteen kasvatustieteen perus- ja aineopintojen kokonaisuus. Päiväkodin johtajan pedagoginen osaaminen on varmistettava, mutta valmisteluaineisto ei osoita yksiselitteisesti, että juuri 60 opintopisteen perus- ja aineopinnot olisivat ainoa tai välttämätön tapa saavuttaa tämä tavoite. Työryhmä ei myöskään saavuttanut asiasta yhteistä näkemystä, vaan loppuraporttiin kirjattiin seitsemän erilaista ratkaisua.

Arenen, SOAMK:n varhaiskasvatuksen alatyöryhmän, Talentian ja Sivistan yhteisessä ensisijaisessa esityksessä sosionomi (YAMK) yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuuden ja riittävän johtamistaidon kanssa olisi tuottanut päiväkodin johtajan kelpoisuuden ilman erillisiä lisäopintoja. Tämä on edelleen perusteltu lähtökohta.

Jos täydentäviä pedagogisia opintoja kuitenkin katsotaan tarvittavan, ratkaisun on tunnistettava aiemmin hankittu osaaminen ja mahdollistettava opintojen tarkoituksenmukainen sijoittuminen osaksi YAMK-tutkintoa tai sitä täydentäviksi opinnoiksi. Samalla koulutustarjonnan saatavuus ja rahoitus on varmistettava.

Mikä on kantanne esitykseen?

Esitystä kannatetaan muutoksilla.

YAMK-tutkinnon avaaminen päiväkodin johtajan kelpoisuusväyläksi on perusteltu muutos. Ehdotettu 31 § ei kuitenkaan vielä muodosta tarkoituksenmukaista kokonaisuutta, koska sosionomi (YAMK) -tutkinnon lisäksi asetetaan kaikille vähintään 60 opintopisteen kasvatustieteen perus- ja aineopintojen vaatimus.

Ensisijaisena tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus, sosionomi (YAMK) -tutkinto ja riittävä johtamistaito muodostavat yhdessä päiväkodin johtajan kelpoisuuden ilman erillistä 60 opintopisteen lisävaatimusta.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottava sosionomi (AMK) -tutkinto (210 op) sisältää varhaiskasvatuksen, lapsen kasvun, oppimisen, kehityksen, perheiden kanssa tehtävän yhteistyön sekä pedagogisen toiminnan osaamista. Tutkintoon sisältyvät myös laajat harjoittelut autenttisissa toimintaympäristöissä. Sosionomi (ylempi AMK) -tutkinto puolestaan syventää johtamis-, kehittämis- ja tutkimusosaamista sekä vahvistaa työelämälähtöistä asiantuntijuutta. Sosionomin tutkinnossa voi syventää varhaiskasvatuksen osaamista valitsemalla varhaiskasvatuksen erityisopintoja tekemällä opintoja, harjoittelun ja opinnäytetyön varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Varhaiskasvatuksen sosionomi (AMK) tutkinto sisältää vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja. Lisäksi sosionomi (AMK) tutkintoon sisältyy työyhteisö- ja organisaatioharjoittelu 15 opintopistettä.

Jos jatkovalmistelussa päädytään edellyttämään täydentäviä opintoja, niiden sisältö ja laajuus on määriteltävä tehtävässä tarvittavan osaamisen perusteella. Opintojen on voitava sisältyä YAMK-tutkintoon tai täydentää sitä ja jo hankittu osaaminen on voitava ottaa huomioon. Koulutuksen järjestämisessä on perusteltua hyödyntää sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen pedagogista osaamista ja maksutonta opintotarjontaa, kuten ristiinopiskelun tarjoamat mahdollisuudet.

Ehdotettua 75 §:n 5 momentin muutosta kannatetaan.

Perustelut kannastanne

YAMK-tutkinto vahvistaa päiväkodin johtamisen koulutus- ja urapolkuja

Päiväkodin johtaminen edellyttää vahvaa pedagogista osaamista, mutta tehtävä on samalla laaja henkilöstön, toiminnan ja työyhteisön johtamisen kokonaisuus.

Karvin päiväkodin johtamista koskevassa arvioinnissa johtajien vastualueiden ja johtamiskokonaisuuksien laajuus nousi keskeiseksi havainnoksi. Toimipaikkojen ja johdettavan henkilöstön määrän kasvu lisää henkilöstöjohtamisen vaatimuksia ja vähentää johtajan mahdollisuuksia olla läsnä yksittäisissä toimipaikoissa. Arviointi tuo esiin myös sen, ettei kaikkia päiväkodin johtamisen haasteita voida ratkaista yksittäisen johtajan koulutuksen kautta.

YAMK-tutkinnon työelämälähtöinen johtamis- ja kehittämisprofiili vastaa osaltaan tähän tehtäväkenttään. Kyse ei ole kasvatustieteen maisterin ja sosionomi (YAMK) -tutkinnon sisältöjen rinnastamisesta. Tutkinnot rakentuvat eri lähtökohdista ja tuottavat erilaista osaamista. Kelpoisuussäännöksessä olennaista on tunnistaa, millä koulutuskokonaisuuksilla tehtävässä tarvittava osaaminen voidaan saavuttaa.

60 opintopisteen lisävaatimukselle tarvitaan vahvemmat perusteet

Päiväkodin johtajan kelpoisuutta selvittänyt työryhmä ei saavuttanut yhteistä näkemystä siitä, tarvitaanko YAMK-tutkinnon lisäksi erillisiä opintoja tai kuinka laajoja niiden pitäisi olla. Loppuraporttiin sisältyy seitsemän erilaista esitystä.

Hallituksen esityksessä ehdotettu 60 opintopisteen kasvatustieteen perus- ja aineopintojen kokonaisuus ei myöskään vastaa sellaisenaan työryhmässä tarkasteltua 60 opintopisteen vaihtoehtoa. Siinä kyse oli opettajan pedagogisista opinnoista, joita järjestävät sekä yliopistot että ammattikorkeakoulujen ammatilliset opettajakorkeakoulut.

Työryhmän tietopohjassa ei ole suoraa tutkimusasetelmaa, jossa kasvatustieteen maisterin ja sosionomi (YAMK) -tutkinnon suorittaneiden päiväkodin johtajien osaamista tai johtamistyön

tuloksia olisi vertailtu. Tästä ei voida päätellä, että YAMK-tutkinto sellaisenaan olisi riittävä kaikkiin tehtävissä tarvittaviin osaamisvaatimuksiin. Aineisto ei kuitenkaan myöskään anna yksiselitteistä tutkimusperustaa sille, että juuri 60 opintopisteen kasvatustieteen perus- ja aineopinnot olisivat välttämätön täydentävä vaatimus.

Lisäopintojen tarvetta on siksi arvioitava suhteessa koko koulutuspolkuun. Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavaan sosionomi (AMK) -tutkintoon sisältyy vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneita opintoja. Tämän lisäksi kelpoisuusväylässä olisi ylempi ammattikorkeakoulututkinto sekä vaatimus riittävästä johtamistaidosta. Mahdollisen lisäkoulutuksen on vastattava tunnistettuun osaamistarpeeseen eikä johtaa tarpeettomasti saman osaamisen uudelleen suorittamiseen.

Nykyisellään YAMK-tutkinto tuottaa jo strategisen johtamisen, henkilöstöjohtamisen ja palvelujärjestelmän osaamista. Mikäli lisäopintoja tarvitaan, tulisi niiden olla helposti toteutettavissa (mm. työn ohessa) ja kohdistua sellaisiin kasvatustieteellisiin, pedagogisiin ja didaktisiin osaamisiin, joita päiväkodin johtajan tehtävässä erityisesti tarvitaan, eikä päällekkäisesti jo saavutettuun johtamisosaamiseen. Mahdollisten lisäopintojen tarvetta on arvioitava nimenomaan suhteessa koko koulutuspolkuun ja niiden järjestämisessä tulisi varmistaa ammattikorkeakoulujen ja yliopiston välinen yhteistyö.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottava sosionomi (AMK) -tutkinto yhdistettynä sosionomi (YAMK) -tutkintoon tuottaa osaamisen, jota päiväkodin johtajan tehtävässä edellytetään. Huomioitavaa on, että ennen kuin sosionomi (YAMK) opintoihin voi hakeutua, tulee hakijalla olla työkokemusta sosiaalialalta tai varhaiskasvatuksesta vähintään kaksi vuotta.

Pedagoginen osaaminen voidaan varmistaa joustavammin

Pedagogisen ja didaktisen osaamisen vahvistaminen on perusteltu tavoite. Sitä ei kuitenkaan tarvitse ratkaista kaikille samanlaisella koulutuspolulla.

Jos henkilöllä on aiemmasta tutkinnostaan tai muista korkeakouluopinnoistaan osaamista, joka vastaa sääntelyssä tavoiteltua pedagogista osaamista, tämä on voitava huomioida. Täydentävien opintojen tulisi kohdistua siihen osaamiseen, jota henkilön koulutuskokonaisuudesta tosiasiaassa puuttuu.

Työryhmässä esillä ollut pedagogisiin opintoihin perustuva vaihtoehto osoittaa, että ratkaisuja voidaan rakentaa myös korkeakoulusektorien yhteistyönä. Ammatilliset opettajakorkeakoulut ovat vakiintunut osa suomalaista opettajankoulutusjärjestelmää ja järjestävät 60 opintopisteen opettajan pedagogisia opintoja. Tätä osaamista ei ole perusteltua sulkea pois, jos jatkovalmistelussa päädytään edellyttämään täydentävää pedagogista koulutusta.

Tällöin tarkoituksenmukainen vaihtoehto olisi kehittää päiväkodin johtamisen tarpeisiin soveltuva kokonaisuus, jossa pedagoginen osaaminen yhdistyy YAMK-koulutuksen johtamis- ja kehittämisosaamiseen.

Lisäopintovaatimuksen käytännön toteutettavuus jää avoimeksi

Kelpoisuusväylän on oltava käytettävissä myös käytännössä. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, ettei yliopistoilla ole velvollisuutta järjestää ehdotettuja kasvatustieteen opintoja eikä niiden mahdolliseen lisätarjontaan ole varattu erillistä rahoitusta.

Tällä on merkitystä erityisesti työssä oleville varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Jos kelpoisuuden saavuttaminen riippuu 60 opintopisteen erillisestä kokonaisuudesta, opintoja on oltava saatavilla eri puolilla Suomea ja sellaisissa toteutusmuodoissa, jotka voidaan yhdistää työhön.

Myös kustannuksia on tarkasteltava osana kelpoisuusväylän saavutettavuutta. Esitysluonnoksen mukaan avoimessa yliopisto-opetuksessa voidaan periä enintään 45 euroa opintopisteeltä. Tällä maksutasolla 60 opintopisteen kokonaisuuden kustannus voi nousta 2 700 euroon. Esityksessä tunnistetaan myös riski siitä, että kustannus voi vähentää työssä olevien mahdollisuuksia hakeutua opintoihin.

Jos näin laaja lisäkoulutus säilytetään lakisääteisen kelpoisuuden ehtona, koulutustarjonnan, rahoituksen ja opiskelijalle syntyvien kustannusten ratkaisemista ei voida jättää yksinomaan toimeenpanovaiheeseen vaan maksuttomuuteen pitäisi ottaa kantaa jo lakiesityksessä.

Uudistuksen perusteena on ennen kaikkea toimiva koulutus- ja urapolku

Työryhmän rekisteriselvityksessä tunnistettiin 5 107 iältään 20–55-vuotiasta henkilöä, joiden koulutustausta vastasi vuoden 2030 nykyisiä kelpoisuusvaatimuksia. Heistä 218 työskenteli päiväkodin johtajana.

Luku ei kuvaa suoraan työmarkkinoilla käytettävissä olevien johtajien määrää, eikä sen perusteella voida tehdä johtopäätöksiä alueellisesta saatavuudesta tai tehtävään hakeutumisesta. Selvitys kuitenkin osoittaa, ettei lakimuutoksen keskeinen kysymys ole yksinomaan valtakunnallinen muodollisesti kelpoisten henkilöiden määrä.

Uudistusta on perustellumpaa tarkastella varhaiskasvatuksen koulutus- ja urapolkujen, johtamistehtävään hakeutumisen sekä eri korkeakoulutustaustojen tuottaman osaamisen hyödyntämisen näkökulmasta. YAMK-väylän avaaminen antaa varhaiskasvatuksen ammattilaisille mahdollisuuden edetä johtamistehtäviin oman korkeakoulusektorinsa ylempään tutkintoon pohjautuvan koulutuspolun kautta.

Siirtymäsäännös on perusteltu

Ehdotettu 75 §:n 5 momentin muutos korjaa nykyiseen sääntelyyn liittyvän työuraongelman.

Vuoden 2022 lopussa Suomessa työskenteli 2 369 päiväkodin johtajaa. Työryhmän rekisteriselvityksen perusteella 883 eli 37,3 prosenttia heistä ei nykyisen työ- ja koulutushistoriansa perusteella täyttäisi vuoden 2030 kelpoisuusehtoja ilman siirtymäsäännöksen muutosta. Niistä 1 486 johtajasta, joiden arvioitiin säilyttävän kelpoisuutensa nykyisen sääntelyn perusteella, 525:n arvioidaan eläköityvän vuoden 2029 loppuun mennessä.

Jo kelpoisena tehtävässään toimivan henkilön asemaa ei ole tarkoituksenmukaista muuttaa kesken työuran pelkästään kelpoisuussäännöksen muuttumisen vuoksi. Esitetty siirtymäsäännös tukee työurien jatkuvuutta ja varhaiskasvatuksen johtamisen ennakoitavuutta.

Mahdollinen ehdotus pykäläksi

Arene esittää, että varhaiskasvatuslain 31 §:n 2 kohta muutetaan seuraavasti:

31 §

Päiväkodin johtaja

Päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on riittävän johtamistaidon lisäksi kelpoisuus:

2) 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään ja sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (YAMK).

Ehdotuksessa poistetaan 2 kohdasta vaatimus vähintään 60 opintopisteen laajuisista kasvatustieteen perus- ja aineopinnoista. Riittävän johtamistaidon edellytys säilyy pykälän molempien kelpoisuusväylien yhteisenä vaatimuksena.

Sosionomi (YAMK) -tutkintoon perustuvan kelpoisuusväylän tulee muodostaa itsenäinen ja tosiasiallisesti toimiva reitti päiväkodin johtajan tehtävään. Varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon ja riittävän johtamistaidon muodostama kokonaisuus antaa perustan tehtävässä edellytettävälle osaamiselle. Erillisen 60 opintopisteen kasvatustieteen opintokokonaisuuden asettamista tämän lisäksi ei ole valmisteluaineistossa osoitettu välttämättömäksi.

Ehdotettuun 75 §:n 5 momenttiin ei esitetä muutoksia.

Muut huomiot esitykseen

Uuden kelpoisuusväylän vaikutuksia on perusteltua seurata vuoden 2030 jälkeen. Seurannassa tarvitaan tietoa ainakin eri koulutusreittien käytöstä, päiväkodin johtajien koulutustaustoista, kelpoisten johtajien alueellisesta saatavuudesta sekä mahdollisten täydentävien opintojen tarjonnasta ja kustannuksista.

Samalla on syytä tarkastella päiväkodin johtajan tehtävän muuttumista. Pedagogisen johtamisen rinnalla tehtävässä korostuvat henkilöstön, muutosten, verkostojen ja toimintakokonaisuuksien johtaminen. Kelpoisuuden kehittämisessä tarvitaan tämän vuoksi kokonaiskuvaa siitä osaamisesta, jota päiväkodin johtajalta tulevaisuudessa edellytetään.

Lakimuutos tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää nykyistä paremmin suomalaisen korkeakoulujärjestelmän erilaisia vahvuuksia. Yliopistojen kasvatustieteellinen osaaminen ja ammattikorkeakoulujen työelämälähtöinen johtamis-, kehittämis- ja pedagoginen osaaminen täydentävät toisiaan. Sääntelyn tavoitteena on oltava tehtävän kannalta riittävä osaaminen ja toimivat koulutuspolut, ei tarpeettomasti päällekkäisten tutkinto- ja opintovaatimusten rakentaminen.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Anna Välimaa

puheenjohtaja

va. toiminnanjohtaja